

Hlavati Andrea

VALLÁSI ÉLET DUDARON

Dudar lakossága a vallási életet tekintve is sokat változott 1937 óta. Annak idején Tomori Viola kihangsúlyozta a falu zárt, református jellegét, ez a felekezet ugyanis szinte kizárólagosan volt mondható. A bánya megnyitása százakat vonzott a faluba, akiknek nem elhanyagolható része tartozott más vallási felekezethez – elsőként a katolikus, később a pünkösdi és az evangélikus egyház hívei gyarapodtak. Mára a falu vallási összetétele jelentős mértékben megváltozott az 1937-es állapothoz képest, ám továbbra is a református felekezet a legnagyobb.

Az alábbi táblázatban látható, hogyan változott a falu vallási összetétele 2001-től 2012-ig. Mindhárom vizsgált időpontban a református felekezet volt a legnagyobb. A 2001. évi adatokhoz képest azonban mind a 2011. évi népszámlálási adatok, mind kutatásunk adatai némi csökkenést mutatnak az e felekezethez tartozók arányában. A második legnagyobb felekezet a katolikus, szintén csökkenő tendenciát mutat. A más egyházhoz, felekezethez tartozók aránya azonban a három vizsgálati időpontot tekintve csekély növekedést mutat. A felekezethez nem tartozók aránya ugyanakkor duplájára emelkedett 2001-től 2011-2012-ig.

	Népszámlálás 2001 (N=1684)	Népszámlálás 2011 (N=1646)	Kérdőíves vizsgálat* 2012 (N=137)
Felekezethez tartozik	88%	71%	86%
Katolikus	30%	23%	29%
Református	52%	41%	47%
Evangélikus	2%	1%	1%
Más egyház, felekezet	4%	6%	9%
Nem tartozik egyházhoz	5%	10%	12%
Válaszmehtagadó	8%	19%	2%
Összesen	100%	100%	100%

* A népszámlálási adatok a teljes népességre, a kérdőíves adatok viszont csak a felnőtt (20 éves és idősebb) népességre vonatkoznak.

1. táblázat: Dudar vallási összetétele 2001 és 2012 között

Az egyházak befolyásának erősségét, s így az egyházi tanítás erejét is jelzi, hogy válaszadóink többsége (60 %) valamely egyház tanítását követi.

A vallásosság jellege	
Valamely egyház tanítását követi	60%
A maga módján vallásos, nem kötődik egyházhoz	40%
Összesen (N=124)	100%
Válaszhiány (N=13)	

2. táblázat: A vallásosság jellege Dudaron. Forrás: Kérdőíves vizsgálat 2012

Bár a vallás az eddig közölt adatok alapján nagyon fontos szerepet játszik a dudariak életében, azt is láthatjuk azonban, hogy ez a vallásgyakorlás terén – az istentiszteletekre járásban – nem feltétlenül mutatkozik meg. A válaszadók közel negyede sosem jár istentiszteletre, és majdnem felük ritkábban, mint havonta. A válaszadóknak csak közel egyharmada (29 %) mondható rendszeresen istentiszteletre járóknak (aki legalább havonta egyszer-kétszer eljár ezekre a közösségi alkalmakra).

Milyen gyakran jár istentiszteletre?	
Soha	23%
Ritkábban, mint havonta	48%
Havonta egyszer-kétszer	13%
Szinte minden alkalommal	16%
Összesen (N=132)	100%
Válaszhiány (N=5)	

3. táblázat: A templomba járás gyakorisága Dudaron. Forrás: Kérdőíves vizsgálat 2012

A „**rendszeresen járók**” aránya a magukat *kifejezetten vallásosnak* mondók között a legmagasabb (36 főből 25); a *valamely egyház tanítását követők* körében már nem érik el az ötven százalékot sem (74 főből 34), a *vallásos nevelésben részesültek* esetében pedig csak egyharmados arányban képviseltetik magukat (114 főből 37).

A **vallásfelekezet** felől nézve a vallásgyakorlás „intenzitását” határozott különbségek rajzolódnak ki, ami arra utal, hogy az egyes felekezetek eltérő „kötőerővel” bírnak: a rendszeresen eljárók aránya a reformátusok körében a legmagasabb (64 főből 24), a katolikus között már kifejezetten alacsony (40 főből mindössze csak 5). Ami a „kicsiket” illeti: feltűnő, hogy a pünkösdi közösségbe tartozók mindegyike (4 főből 4 szinte minden alkalommal jelen van), az evangélikusoknak viszont egyike sem (mintánkban csak ketten voltak) rendszeres istentiszteletre járó.

A továbbiakban a falu három vallási közösségét mutatom be.

A REFORMÁTUS FELEKEZET

A református közösség lelkésze 12 éve él Dudaron. Felesége mind a hitoktatásban, mind a közösségi eseményekben aktívan segíti férjét. Hat gyermekük született. Úgy tudja, 1700 fő körüli a lakosság, összetétele „felhígult” vallási és etnikai szempontból. A református hívek számát 750-800 főre teszi, gyerekekkel együtt. Ezt a számot ő kevésnek tartja, főként arra hivatkozva, hogy egykor Dudar teljes mértékben református falu volt. Egy átlagos istentiszteleten, elmondása szerint 70-90 fő vesz részt. A felesége külön gyermek-istentisztelet tart az általa celebrált szertartással párhuzamosan. Ezen általában 10-20 gyermek vesz részt. Csütörtökönként bibliaórát tartanak, ahol 10-20 fő szokott jelen lenni, főleg idősebb asszonyok. Az istentiszteletek rendje, a liturgia hagyományos, merev. *„A dudari nép nem szereti különösebben, ha változtatunk ezen [a liturgián].”* A templomba járó gyülekezet 10 százaléka katolikus, ők beházasodtak a református családokba. *„Nem is baj, hogy visszaesett a létszám, mert elmaradtak azok, akik képmutatásból jöttek csak, mert ma már mindent szabad.”*

A templom az 1790-es években épült újjá egy régi templomra. Ezeket a régi alapokat később meg is találták. *„A fű nagy szárazság idején az alapok felett sokkal hamarabb kiszárad.”* Az új épület (a közösségi ház) építését 2002-ben kezdték. A környékbeli falvak reformátusaival rendszeresen találkoznak, jó viszonyt ápolnak, ők is sokat segítettek az építkezés kapcsán adományaikkal. A helyi vállalkozások is adakoztak az új épület felépítésére.

Egy átlagos napja a következőképpen telik: reggel feleségével csendes áhítatot tartanak, közös imádságot, meditálást, prédikációt. Énekelnek, imádkoznak, a napi feladatokat részletes megbeszélik. Ezután hivatali ügyeket intéz. Úgy érzi, többször kellene látogatnia a családokat. A hitoktatás szétforgácsolja a programjait. Szabadidejében kertészkedik. Hat gyermekük közül négy még otthon él. Sok időt elvesz a felkészülés a prédikációra. A fiatalokra jellemzőbb, hogy ügyes-bajok dolgaikkal megkeresik a lelkészt. Neje besegít a lelki gondozói munkába is.

A KATOLIKUS FELEKEZET

A katolikus pap 30 éve teljesít szolgálatot Dudaron. Bakonyánáról jár át, ott lakik, ott van a parókia. Dudar mindig is filiális egyházközség volt, sosem volt önálló. 1956 előtt Bakonyánához tartozott, '56 után pedig, bár hivatalosan nem oda tartozott, a nagyesztergári plébános tartotta a miséket. 1960 után újra a bakonyánai plébánosok jártak át misézni. Az atya hetente jár át Dudarra, többnyire csak misézni, esetleg hivatalos ügyeket intézni. A közösség kicsi, hivatalosan legfeljebb 400-500 fő. Az utóbbi időben misére nem sokan járnak, körülbelül 20 fő jár rendszeresen, előzőleg kicsit több, 30-35 fő volt a létszám.

Közöttük fiatalok és idősebbek egyaránt vannak. *„A többi időnként megjelenik, valamilyen igazolásért, vagy ha valami gondjuk van, de rendre távol maradnak.”* Ha egyénileg bárki olyan helyzetbe kerül, hogy szüksége van az atya segítségére, akkor vagy ő megy Dudarra, vagy a hívó megy át hozzá, a távolság többnyire nem okoz gondot, mindössze 3 kilométer. Létszámbeli visszaesés volt az utóbbi 8-10 évben. Ez abból is ered, hogy a régiek közül sokan meghaltak. Betérő az atya szerint elvileg lenne, csak van *„annyira elvetemült a [politikai] rendszer, hogy egy új Isten hoztak, ami nem passzol az emberek vallásos életéhez, és ez az új Isten a pénz. Minden a pénzről szól. Nem érnek rá az emberek lelki életet élni, a mindennapi megélhetés elveszi az időt, energiát. Meg is mondja, hogy nem éri meg ide meg oda rohángálni, ő elvan azzal, hogy a családnak a megélhetését biztosítsa. Aztán el fog jönni a nap, mikor én kellek, és az még jó, ha jön a telefon, az már kevésbé, ha jön az értesítés, hogy jelöljük ki az időpontot [a temetésre]. Jöttek azért már többen úgy, hogy elgondolkodtak rajta, hogy mégiscsak kevés az, ami a mindennapoknak a kínálata, hogy a mindennapi megélhetés legyen az egyetlen. Sok olyan van, aki gondolkodik azon, hogy mi is hiányzik, valami nem passzol. Aztán rájön, hogy a vallási élet hiánya okozza ezt, és aztán elmegy valami pótlékért. Elmennek olyan csoportokhoz, amik valami pótlékot adnak. De esetleg lenyúlják a pénzét, a személyiségét.”*

Az új templom húsz éve épült. A rendszerváltáskor kezdtek el gondolkodni róla, a régi kápolnát ki is nőtték akkor, ráadásul azt ajándékba, használatra kapták, és szerettek volna egy saját kápolnát. Részben adakozásból, helyi katolikus, és más katolikus közösségek adakozásából jött össze rá a pénz, illetve pályázatokból. A kétkezi munka, mint adomány szintén jelen volt az építkezésnél, a helyiek jöttek építeni, főleg kőműves munkát végeztek. A toronyra viszont csak négy éve gyűlt össze a pénz, a harang két éve szól újra.

„Most már van harangunk is, kb. négy-öt éve készült el a torony. Kisdudaron volt egy harang, a majorban volt felállítva egy haranglábra, azt sikerült előszervezni minden tartozékával és azt sikerült felszereltetni. Aztán sajnos nem bírta a '45-től ideáig tartó hányattatást és harangozás közben elrepedt, szétesett, leesett. Azóta sikerült megcsináltatni az utódját. A régi harang hibás volt, törött volt, a függesztése letört, ugyanis '45-ben gránáttámadás érte. Két éve sikerült felszerelni, megszólalt, mindenki örült a harangnak, volt is hova tenni, mert hosszú időn keresztül nem volt torony. Tavaly októberben esett le, és idén húsvétkor lett az új. Ez így most csak kis csönd volt, nem tartott olyan sokáig, mint az előző.”

Átlagos napja változó, misézés, imádság, hivatali ügyek, időnként Veszprémbe kell mennie gyűlésekre vagy az esperesi kerület ügyeit intézi. *„Nem mondhatom, hogy így telnek a napjaim, mert nem így telnek.”* Az asszonyok tartják rendben a templomot, azon kívül nem igazán van szüksége segítségre, mert ami van feladat, azt el tudja látni.

A PÜNKÖSDI FELEKEZET

A pünkösdi lelkész és családja három éve él Dudaron, Budapestről érkeztek. Ő maga katolikus volt. A '90-es években volt egy balesete, ezután érezte úgy, hogy van „*elhívása szolgálni az Urat*”. Az őt megelőző dudari lelkésszel Várpalotán ismerkedett meg, és mikor elődje Kanadába költözött, javasolta a gyülekezetnek, hogy őt hívják meg.

A gyülekezet létszáma 53 fő volt januárban, azóta lettek új tagok. Úgy válnak taggá, hogy „*bemerítkeznek*”, felnőtt korban meghozott döntés alapján. Most 56-an vannak, de ennél magasabb létszámra is volt már példa. A csökkenés oka többnyire költözés, nem mindenki tartotta meg a tagságát azok közül, akik elköltöztek. Minden korosztályból vannak hívek, gyerekek, kevés tinédzser, 5-8 fő fiatal, viszonylag nagy a 40-50 év feletti korosztály létszáma, 80 évesek is vannak. Imaközösséget is tartanak, csütörtökönként az egyik családnál gyűlnek össze, kifejezetten a faluért imádkoznak, hogy akik még nem ismerik Istent, találjanak rá, misszióért, evangelizációért könyörögnek, de akár barátokért, rokonokért, családtagokért is. Szerdánként bibliaórát tartanak, ez nem annyira látogatott. Ilyenkor egy-egy bibliai könyvön, levélen mennek végig, átbeszélik azokat. Nem mindig ő prédikál, a testvérek is hozzászólnak, elmondják véleményüket, gondolataikat. Az istentisztelet vasárnap fél tíztől van, előtte önkéntes imaközösség 9 órától. Zenés miséket tartanak, különböző hangszerekkel kísérik az énekeket. Az 53 hivatalos tagból legtöbbjük rendszeresen jár az istentiszteletre. Ő örülne, ha a hivatalos tagokon kívül mások is jönnek. Vannak is ilyenek, akik nem tagok, nem „*merítkeztek*”, mégis rendszeresen járnak.

Több mint hatvan éve van a gyülekezet Dudaron. Darányban volt az első pünkösdi közösség, a második Bakonycsernyén, onnan indult a pünkösdi mozgalom, Csetényt majd Dudart is elérte. Volt egy időszak, amikor folyamatos növekedés jellemezte, az 1970-es, '80-as évekig, 70-79 fő is tartozott a gyülekezethez. A '90-es évek környékén egy kisebb csoport Zircen alakított gyülekezetet. Ezt szakadásnak érezték a helyiek. Hét-nyolc fő távozott ekkor, de utána folyamatos stagnálás állt be a gyülekezet létszámában. Mikor a jelenlegi lelkész átvette a gyülekezetet, 60-an voltak, közülük sok idős, és az elhalálozással csökken a létszám.

A lelkész egy átlagos napja: a gyerekeket elviszik iskolába, vagy maguktól elmennek. Van, hogy közösen imádkoznak a feleségével reggel. Vannak délelőtti imacsoportok, ezeket látogatja, a megtérteknek segít felépíteni az életüket. Nagyjából ugyanezzel telik el a délután is, de vannak egyéni, személyes találkozásai is a hívekkel. Tartanak bibliaórákat, illetve ima-összejöveleteket, amit vagy ő tart, vagy csak részt vesz rajta. Háromhetente van egy regionális, pásztoroknak tartott imaközösség, többnyire délelőtt. Pesti elkötelezettsége is van, kéthetente keddenként ifjúsági istentiszteleten vesz részt.

AHOGYAN AZ EGYHÁZI VEZETŐK A DUDARIAKAT LÁTJÁK

A helyben lakó református lelkész szerint a dudariak nagyon rokonszenvesek, nyitottabbak, mint korábban lehettek. Feltételezi, hogy régebben nagyon zártkörű kis társaság volt. Adakozóak, „megszégyenítő az adakozókészségük” (katasztrófák esetén például).

A katolikus pap tágabb kontextusban is beszélt a dudariakról. *„Hál’ Istennek van egy vallásos réteg, aki komolyabban gondolkodik, nem csak a napok egymásutániságában. Szerintem általában ilyen a falusi ember, teszi a dolgát, néha ünnepel, néha gyászol. Előfordul néha, hogy megyei szinten felfigyelnek a falura, mert valami történik, de általában én Dudart is egy viszonylag csendes falunak ismerem. Alapvetően békések, időnként a politikai változások borzolják a kedélyeket, mindig van olyan, aki hibát talál a pillanatnyi legjobb megoldásban is, de ezt nem lehet kikerülni. A rendszerváltás után biztos szabadabb lett a gondolkodás, viszont megszűnt a bányá, ami egy óriási dolog, a nehézségekkel küzdő erdészet is, nem tudom, milyen szinten van, de önmagában a dudari rész önállósága megszűnt, úgy tudom, hogy Zirchez tartozik, de most itt semmi nincs, minden Zircről van irányítva.”*

A szintén helyben lakó pünkösdi lelkész is „szociografikus” képet rajzolt a falusiakról. *„A dudariak aranyosak, szép a hely, de megvan a maguk keménysége, talán még rá is játszanak, hogy ők a kemény bakonyiak. De ez mindenhol megvan, a helyiek mindig magukról azt mondják, hogy ők a kemények. Dudarnak volt egy kihasználatlan jó időszaka, mikor a bányá itt volt, két-háromezer munkahelyet adott. Ebből nem tudott akkorát profitálni, hogy az meglátszódjon, és ennek a fájdalom ott van az emberekben. Innét, ahova jöttek a munkások, el kell menni Veszprémbe, ez egy olyan keserűség, ami tudatosan vagy tudatlanul ott van a dudari emberek életében. Feleségem jobban megélte azt, hogy a környékre jellemző a babonáság. (...) A munka, munkahelyek, a gyárak, a folyamatos műszakok, a három műszak, hogy nincsenek hétvége-hétköznap jellegű munkák, nehéz ebből kitörniük a dudariaknak, nehéz nekik mosolyogni, felszabadulniak lenni.” Szorgalmasak, tudnak dolgozni. Elkötelezetten dolgoznak.*

„Én nem éreztem, bár ez saját érzéketlenségem talán, hogy éreztették volna velem, hogy kívülről jövő, betelepült vagyok.” Mégis, azt mondja, látja, hogy maga a betelepültség a tősgyökeres dudariaknak zavaró dolog. Hallotta, amikor mások kapcsán úgy beszéltek, *„nem is tudjuk, azok kik lehetnek”* pedig 20 éve laknak a faluban.

A HÁROM FELEKEZET EGYÜTTÉLÉSE A FALUBAN

A református lelkész szerint *„szépen egymás mellett elvagyunk.”* *„Kölcsönösen hívjuk egymást alkalmainkra, főleg a pünkösdivel, nagyobb ünnepélyekre elme-*

gyünk tiszteletből.” A pünkösdiek falun belüli megítéléséről: „Innen szakadtak ők ki, az 50-es években, ezért visszavárjuk őket.” „A gyülekezet mereven elhatárolódik tőlük, a nagy többség, hogy miért mentek el. Majdnem minden református családnál, oldalágon megtalálható a pünkösdi közösség, beszivárognak.”

A katolikus pap úgy látja, hogy békés együttélés jellemzi a három felekezetet. Időnként találkoznak, vannak közös rendezvényeik. „Az emberek között nincs konfliktus vallási alapon, amíg a politika nem szól bele, addig az emberek békésen elvannak egymás mellett. Nem a kisemberek között vannak a konfliktusok, ha vannak.”

Saját közösségben szoktak ünnepi alkalmakat tartani, a falu részére, általánosságban nem. Ő nem is híve, hogy különféle „valódi vagy mondvacsinált programok alapján” összekeveredjenek a vallások. „Annyira nem tudnak emberek különbséget tenni saját vallásuk és más, hasonló vallások között, hogy utána aztán a részletekben, ahol vannak lényeges szempontok, ott is összemossák a két vallást. Butaság, amit mondani szoktak, hogy egy Isten van. Ha valaki eddig jut, akkor lehet, hogy neki elég, de az igazság egy kicsit odébb van.”

A pünkösdi lelkész szólt arról is, hogy a múltban voltak konfliktusok a gyülekezetek között. Régen a baptistáknak is volt Dudaron missziójuk, még az 1920-as években, akkoriban súlyos nézeteltérések voltak. „Azok az emberek lettek a tagjai, akik előtte mondjuk aktív református emberek voltak, de hitre jutottak.” Véleménye szerint abban az időben is valószínűleg voltak olyanok, akik mást, vagy többet éltek meg, mikor a pünkösdi, vagy a baptista közösséghez elmentek és megtértek. Ugyanakkor ez konfliktust hozott azokkal, akik eljártak a saját, akár református, akár katolikus közösségükbe. „Idős nénik mondják, hogy az ilyeneket régen kiharangozták [mintha meghaltak volna]. Valószínűleg ilyenek oda-vissza voltak, de nem tudom. Lehet, hogy most is van, főleg olyanokban, akik régebbiek, akik ezeket erőteljesebben átérték, ott megmaradhatott ezeknek az indulata, vagy érzülete.” A református lelkésszel jó viszonyban vannak. „Lehet, hogy van olyan, mikor valaki elkezd érdeklődni és jön, akkor lehet, hogy ők azért figyelmeztetik, hogy irtum-burgum, nem szabadna, nem tudom, de engem egy érdekel, ha valaki meg nem tért, és ilyen módon nincs üdvössége, annak hirdetem az ígét. Aztán ha megtér, és marad református, vagy eljön pünkösdiinek, elmegy baptistának, akkor jó, de ne a pokolra jusson. Ezzel nagyjából a református lelkész is egyetért, de nyilván, ha a saját báránykáinkat érinti ez, akkor érzékenyebben érinti az embert. Próbálgatjuk, hogy van-e olyan, amiben tudunk együtt mozdulni. Évente van egy-két rendezvény, ahová vagy kölcsönösen meghívjuk egymást, vagy ténylegesen együtt végezzük. Tavaly és idén is augusztus 20-án volt egy felekezetközi istentisztelet.” Az együtt munkálkodás, ami szerinte a jövő lenne, még nem alakult ki. Például ő szeretne az evangéliummal együttesen kiállni, hirdetni, azoknak, akik valójában sehova sem tartoznak. A katolikus közösséggel nincs semmilyen kapcsolatuk. „Talán kétszer láttam a kedves katolikus papbácsit. Ritkán jön. Az orvosi rendelő avatásakor

mondjuk jött, szentelt vízzel megáldotta. A református lelkész gondolom felolvasott egy verset, én meg imádkoztam. Nem tudom, hogy felőlük van-e konfliktus felénk, én nem érzem. A lakosságban lehet, hogy van konfliktus.”

Az adataink alapján láthattuk, hogy a falu lakosságát erős vallásosság jellemzi, ez azonban nem feltétlenül jelenik meg a rendszeres istentiszteletre járásban. A három egyházi vezető a falu lakosságát másként látja, legalábbis más-más aspektusokat emeltek ki elbeszélésükben. A három felekezet együttműködéséről és a jövőbeni közös munkáról közel azonosan vélekednek: a pünkösdi és a református lelkész nyitnak egymás felé, hajlandóak a közös munkára, ezt a katolikus pap is látja. A katolikus pap azonban nem kíván részt venni a felekezetek egymáshoz közelítésében, ezt a zártságot mind a református, mind a pünkösdi lelkész érzékeli, és kiemelte.